

اتحاد روسیه و ایران و پویایی های منطقه ای در خاورمیانه و قفقاز

استفان فلانگان
نشریه واشنگتن کوارترلی

باشد و پیشنهاد ارسال سوخت هسته ای مصرف شده ایران به مسکو پذیرفته نشده بود، ناراحت شده بود. رکود روابط با ایران در طول این سال ها باعث خشم لابی پرنفوذ طرفدار ایران در مسکو شد. این لابی یکی از پرقدرت ترین لابی های کرملین بود؛ یعنی لابی صنایع دفاعی روسیه. باین حال اختلافات با واشنگتن در مورد کنترل تسلیحات، مسائل دفاع موشکی، سوریه و سایر تحولات در خاورمیانه در طول چند سال گذشته رشد کرده و زمینه جدیدی را برای همکاری مسکو با تهران ایجاد کرده است.

مجموعه تجارت دوجانبه سالانه بین ایران و روسیه در طول دهه گذشته سه برابر شده است اما همین حجم نیز در برابر ظرفیت های موجود پایین بوده و در حدود ۳.۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ بوده است. روسیه در حدود ۲.۵ درصد از حجم تجارت خارجی ایران را تشکیل می دهد و ایران تنها ۶ درصد از حجم تجارت روسیه را. دو دولت ایران و روسیه تمایل خود را برای افزایش حجم مبادلات تجاری به ۱۰ میلیارد دلار در سال ابراز کرده اند. در طول سال های گذشته به نظر می رسید این مسأله اولویت هیچ کدام از طرفین نیست اما بعد از مدتی هر دو به این نتیجه رسیده اند که اقتصادها مکمل یکدیگر هستند و

تهران، مسکو و آنکارا است. طی دهه گذشته، کرملین ایران را به عنوان یک بازار روبه رشد (از جمله برای تسلیحات متعارف) و یک شریک بالقوه در ایجاد تعادل میان نفوذ ایالات متحده و ترکیه در آسیای مرکزی و قفقاز می دانست. کرملین هرگز دیدگاه غرب در مورد ایران را به عنوان یک تهدید امنیتی فوری یا حتی در حال پیشروی مدنظر نداشته است. رهبران روسیه در عین حال ضدامریکایی بودن تهران را به عنوان راهی برای ایجاد توازن در نفوذ سیاسی ایالات متحده در منطقه مفید می دانستند. در همین حال ایران نیز همکاری های خود را با روسیه با وجود سوءظن های تاریخی در مورد نیات و سیاست های مسکو در قبال جوامع مسلمان، توسعه داده است. این توسعه روابط در حمایت از هدف استراتژیک بزرگ تر تهران یعنی مقابله با سلطه ایالات متحده و ترویج جهان چندقطبی صورت گرفته است. روابط دوجانبه تهران و مسکو پس از سال ۲۰۱۰ به دلیل حمایت روسیه از تحریم های بیشتر سازمان ملل متحد علیه ایران، تأخیر «فنی» در پایان ساخت نیروگاه هسته ای بوشهر و لغو فروش سامانه موشکی دفاع هوایی اس ۳۰۰ تیره شد. روسیه نیز در همین دوران از اینکه نتوانسته بود نقش سازنده ای در گفت وگوهای هسته ای با ایران داشته

تعاملات پیچیده و اغلب متناقض میان ترکیه، روسیه و ایران در حال شکل دادن به پویایی های منطقه ای در خاورمیانه، قفقاز و آسیای مرکزی است. پیوند این سه کشور با یکدیگر در حال اثرگذاری بر روابط هر کدام از این کشورها بر دو کشور دیگر بوده و در عین حال روابط امریکا با هر سه آنها را تنظیم می کند. سیاست های کاملاً متفاوت این سه کشور در قبال جنگ داخلی سوریه و بهار عربی باعث تیره و تار شدن نسبی روابط تهران با آنکارا و آنکارا با مسکو شده است. درک این پویایی ها و فعالیت ها برای جلوگیری از جنگی گسترده تر در منطقه خاورمیانه و همچنین تجدید درگیری در قفقاز و بی ثباتی در آسیای مرکزی پس از خروج نیروهای ناتو و امریکا از افغانستان ضروری است. علاوه بر این تعمیق جنگ نیابتی در سوریه و چشم انداز تهدیدات نظامی اسرائیل، خاورمیانه در حال رسیدن به اوج تنش است مگر اینکه تغییری در سیاست جامعه بین المللی و ایالات متحده نسبت به هر سه این کشورها صورت گیرد.

■ روابط ایران با روسیه

روابط ایران و روسیه یکی از روابط کمتر توسعه یافته مثلث

ویژه نامه سفر رئیس جمهور به روسیه □ دی ماه ۱۴۰۰